

Pòrtic

Oriol Canosa

La balada del vell món

Mig any caminant sol pel sud d'Europa

Oriol Canosa

La balada del vell món

Il·lustracions d'Oscar Sarramia

Primera edició: febrer del 2025

© Oriol Canosa Masllorens, 2025

© del mapa i les il·lustracions: Òscar Sarramia

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

ISBN: 978-84-9809-595-1

DIPÒSIT LEGAL: B. 2.476-2025

Fotocomposició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Queden expressament prohibits l'ús o la reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts amb el propòsit d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.

TAULA

I. Egèria	13
II. Cària	49
III. Eco	97
IV. Lara	123
V. Cal·listo	159

Mai no tornarem a ser tan savis com vam ser entre els dos i els sis anys. Quan va néixer el meu fill gran vaig comprar un fitxer de cartró verd amb capacitat per a dues mil fitxes de paper i el vaig desar al *cementiri*, l'espai a l'extrem de la taula, sota una finestra cega, on s'apilen els fitxers que contenen els esquelets dels llibres que estic escrivint: milers de fitxes petitones ordenades per capítols i temes. El fitxer del Guillem ocupava el nínxol de dalt. Amb la paciència que dona el fet de saber que serà l'única cosa valuosa que heretarà ho he anat anotant tot en petites fitxes fabricades tallant un full de cent grams en quatre. A la primera fitxa, el part: el pes, l'alçada, la cançó que sonava quan va treure el cap. I, després, tot el que li ha anat passant. Quan va començar a parlar vaig omplir un munt de fitxes amb les primeres paraules, les que deia bé i les que deia malament (i que de seguida passaven a formar part de l'idiolecte familiar).

Quan va néixer l'Eloi, al cap de tres anys, el fitxer del Guillem ja tenia cent cinquanta o dues-centes fitxes plàcidament llaurades amb la meva minúscula calligrafia. Era un llibret. Vaig comprar un nou fitxer per al nou fill i vaig tornar-m'hi a posar: el pes, l'alçada, la cançó que sonava.

Però el fitxer del gran creixia a un ritme molt més accelerat, perquè dels dos als sis anys és l'època en què la lògica s'obre pas, a les bones o a les males, als originalíssims cervells dels nens. Amb cada deducció, amb cada diàleg, amb cada sortida, amb cada pregunta rebuscada veus com grinyola la maquinària, entens com es van col·locant les coses que apren, com es va formant una imatge del món cada cop menys distorsionada, un camí que indefectiblement abandonarà molt abans d'haver-lo explorat completament per quedar-se amb el reguitzell de prejudicis i d'idees confuses que formen el cervell dels adults.

Assegut a la taula, en les escasses estones de pau que trobo alguns migdies, poso ordre al *cementiri*, ordeno els esquelets classificant-ne cada os amb la tenacitat d'un paleontòleg, omplo fitxes amb les converses que anoto al parc, a l'autobús, al voltant de la taula. I, de tant en tant, en rellegeixo unes quantes per descobrir com han crescut en les últimes setmanes. Si hi hagués un incendi, seria al *cementiri* on correria a salvar els pocs objectes que el foc em permetés preservar. Perquè més enllà del valor com a document familiar, hi ha aquell centenar llarg de perles que els fills ens regalen entre els dos i els sis anys i que, quan les deixen anar, penses que no les oblidaràs mai —però que al cap d'uns dies desapareixen de la memòria si no fas l'exercici d'anotar-les.

Els dos fitxers dels meus fills són força diferents. El del Guillem és ple de converses enginyosíssimes, de sortides espectaculars que reenvies als amics i a la família perquè gaudeixin de l'originalitat que floreix del seu cap cada dia del món. Les de l'Eloi, en canvi, que ha après a parlar tard i que rumia tres

cops cada frase abans de deixar-la anar, les has de rellegir unes quantes vegades per entendre'n la lògica misteriosa que s'hi amaga. Una de les primeres converses de l'Eloi que vaig anotar és d'un parell de setmanes abans que fes els tres anys:

«11 de gener de 2023: Passem el dia junts l'Eloi i jo. A l'escola bressol tenen dia festiu de lliure elecció i anem al parc del laberint d'Horta. A l'extrem nord hi ha una tanca i darrere s'hi veu el sender que va a Montserrat, que és el que vaig agafar jo per anar a Atenes a peu. I llavors l'Eloi, sense que jo li hagi dit res, s'ha apropat a la tanca, ha mirat a fora i ha dit: "Papa, mira aquest camí. És molt llarg!". I jo li he respost que sí, que era el camí més llarg del món».

Conservo una imatge força clara d'aquell matí. El sol d'hivern, el silenci del parc desert, les fulles seques de les alzines que cruixien sota les rodes del cotxet. L'Eloi es va posar a jugar en un racó i jo em vaig quedar mirant el corriol que s'enfilava pel vessant oriental de Collserola amb un nus a la gola que no entenia d'on m'havia sortit. Feia més de vint anys que no trepitjava aquell sender i estava convençut que tot allò ho tenia ben ordenat en algun racó de la memòria. Una part del que implicava aquell camí l'havia explicat mil vegades: un diumenge de primavera, el 13 de maig de 2001, havia deixat l'única feina fixa que he tingut, havia omplert una motxilla amb quatre coses i, després de tancar la porta de casa i donar les claus a ma mare, que feia el cor fort per no deixar de somriure, havia començat a caminar Eixample amunt en direcció a Collserola. A l'inici d'aquell camí rere la tanca del laberint d'Horta va ser on vaig abandonar l'asfalt per una llarga temporada: durant un temps quedaria enrere,

com tantes altres coses. Saltant de sender en sender, de muntanya en muntanya, sis mesos i tres mil quilòmetres més tard vaig arribar a l'acròpolis d'Atenes.

Aquest va ser el primer viatge a peu. Després en vaig fer d'altres, tot i que mai no ha tornat a ser com la primera vegada.

Ho he explicat un munt de cops. Mira, veus? Aquest és el que va anar caminant a Atenes. Però he explicat una part molt petita: la ruta, la intendència, algun ensurt. Què hi duïes, a la motxilla? I no portaves mòbil ni llanterna? Però en realitat, d'aquell viatge no n'he parlat mai amb ningú. Potser perquè el més important va passar dins del meu cap i passats vint anys fins i tot a mi em costa d'accedir-hi, amagat entre els plecs de la memòria. O potser perquè no hi he volgut tornar, no he volgut recordar qui vaig ser i en què m'he convertit.

Si hagués de buscar, mirant enrere, el moment en què va néixer en mi el desig de sortir a caminar, hauria de retrocedir fins als deu o onze anys, durant unes setmanes d'estiu que vam passar al petit apartament que els meus avis tenien a Calella de Palafrugell. La pulsio de caminar va aparèixer de cop, amb la mateixa força amb què apareixerien altres pulsions un parell d'anys més tard. La petita passejada que fèiem cada tarda (la granja de vaques, la plaça de l'església, el Port Bo, la gelateria i mitja volta) em semblava ridícula, i sempre que podia m'escapava per fer i refer el camí de ronda amunt i avall. Però aquell traçat tan acotat entre els penya-segats i el mar encara em feia venir més set de caminar, d'escapar-me, de sortir dels camins i buscar la meva pròpia drece-
ra. Vaig demanar una brúixola, vaig implorar una brúixola,

tot i que no era capaç d'explicar de què em serviria saber on era el nord. Però a la botiga de revistes, flotadors i cadires de platja de la plaça de Sant Pere de Calella no n'hi havia cap i, segurament, ma mare tampoc no me l'hauria comprat. Llavors el déu Hermes, protector dels caminants, em degué escoltar i en un calaix abandonat hi va aparèixer una capseta de suro d'un pam amb un rellotge de sol de ceràmica, record d'algun dels estranys amics de ma mare que sobreviuen venent artesanía als turistes en aquell poble encara no excessivament gentrificat. En un extrem del rellotge hi havia una brúixola minúscula per poder-lo orientar cap al sud: en vaig tenir prou. Vaig omplir la motxilla amb el rellotge brúixola, una cantimplora, la navalla, un cordill i una poma i vaig saltar la tanca dels apartaments amb el mateix gest d'en Tom Sawyer quan saltava la tanca de casa la tia Polly per anar a córrer per les ribes del Mississipi.

No recordo on vaig arribar, en aquella primera escapada de les moltes que van desesperar ma mare durant la meua infantesa i joventut. Recordo creuar pinedes, sempre cap a l'oest perquè a l'est hi havia el mar que talla tots els camins. Recordo haver arribat a Palafrugell, i potser vaig fer tres o quatre quilòmetres més. I recordo, sobretot, el regust de frustració en tornar d'aquella escapada que no anava enlloc.

Però abans de la brúixola hi ha els llibres, és clar. Perquè sense *Les aventures de Tom Sawyer* i *Els tres mosqueters* no hauria sentit mai la necessitat de saltar la tanca i fer camí. Les evidències científiques actuals m'impedeixen reproduir amb els meus fills la tortura que significaven per a nosaltres les dues hores de digestió que la mare ens obligava a fer cada

matí abans d'anar a la piscina i que nosaltres dedicàvem a la lectura amb l'esperança que l'evasió en les aventures que llegíem faria més curta l'espera per a l'aventura real, però aquelles llargues hores d'immobilitat forçosa em van formar com a lector. Ma mare tenia el costum d'esmorzar cap a les deu els dies de festa, i és per això que fins que el rellotge de pèndol del menjador de Calella (que l'àvia posava a l'hora cada diumenge enfilada dalt d'un tamboret) no tocava les dotze campanades no ens podíem banyar, encara que ens haguéssim llevat els primers i a les vuit ja haguéssim acabat d'esmorzar. En aquests casos, l'espera era tan llarga que en algunes ocasions m'havia llegit un llibre sencer abans no sonava l'hora.

Estirat en un sofà tronat, sota una reproducció emmarcada de l'*Europa Recens Descripta* impresa per Willem Blaeu el 1630 que acompanyava sempre les meves lectures d'estiu a casa els avis i que ara tinc a la cuina de casa, llegia històries que sempre tenien en comú els viatges, tot i que en aquell moment no n'era massa conscient. És veritat que entre Twain i Stevenson s'hi van colar un munt d'indocumentats amb una prosa pastosa i barroera, però els records que tenim de les nostres lectures inicials solen estar molt distorsionats per les lectures posteriors. Per cada *L'illa del tresor* devia llegir deu o quinze volums dels *Hollister* i de la col·lecció *Tria la teva aventura*, llibres que fa poc he provat de recuperar i que m'han semblat nauseabunds. Som elitistes en els nostres records lectors, i l'únic escriptor a qui he vist admetre que quan era petit havia llegit merda per omplir un abocador és Umberto Eco.

Abandonada pel seu amant i amb Cosette acabada de néixer en braços, Fantine deixa París i decideix tornar al seu poble, Montreuil-sur-mer. Pel camí, que fa a peu perquè no té diners per a la diligència, passa per Montfermeil, on deixa la filla a càrrec dels Thénardier. Deixo l'exemplar d'*Els miserables* a terra i em poso dret sobre el sofà de l'àvia per consultar el mapa de Blaeu. París hi surt, Montfermeil i Montreuil-sur-mer, no. Però a l'*Atlas Universal Català* de l'Enciclopèdia sí que hi són, i a ull calculo que la pobra Fantine ha hagut de caminar dos-cents quilòmetres carregant la filla i sense haver-se pogut recuperar del part. No m'erro gaire: amb les eines actuals em surten 204 quilòmetres. Deixo en suspens la meva credulitat, recupero el llibre i segueixo llegint.

Jean Valjean, que ha passat dinou anys en un penal a Toló, comença a caminar cap al nord fugint del seu passat. Hugo ens diu que a banda de la roba i un bastó de fusta d'auró no du més equipatge que «l'actitud i el llenguatge d'un obrer». Després de redimir-se a casa del bisbe de Digne (Toló i Digne sí que surten al Blaeu!), segueix fins al Montreuil-sur-mer de Fantine, on un incendi crema la casa comunal. En un episodi dels que tallen l'alè, Valjean salva del foc els dos fills del capità de la gendarmeria i, convertit en heroi, decideix abandonar els camins i instal·lar-se al poble. Segueixo amb el dit les rutes que uneixen aquestes poblacions. Sense fer marrades (tot i que Valjean en deu haver fet moltes), hi ha mil quilòmetres.¹

1. Mentre corregia aquestes pàgines em van venir moltes ganes de tornar a Victor Hugo i vaig escollir un llibre que encara no havia llegit però que feia temps que m'esperava: *Quatre-vingt-treize*, la novella sobre la Revolta de La Vendée. En una de les escenes centrals, tres nens segrestats com a ostatges i tancats pels reialistes a la biblioteca d'un cas-

No sortim de l'Hexàgon però tirem un parell de segles enrere. D'Artagnan deixa Tarbes amb una carta del seu pare dirigida a Monsieur de Tréville, capità dels mosqueters del rei, amagada entre els plecs del gipó. Va a París. Du un cavall, una petita haca que ha vist temps millors. Però quan Dumas descriu l'entrada que fan tots dos a Meung, amb d'Artagnan estirant les regnes del pobre animal, que té les cames boterudes pels flegmons i els abscessos de pus, el cap més baix que els genolls i la cua pelada pels anys de treball al camp, entenem que l'heroi ha fet el viatge a peu i que potser hauria fet més via si hagués anat sol. Deixo *Els tres mosqueters* a terra i salto al Blaeu. No és un Toló-Montreuil, però entre Tarbes i París hi ha vuit-cents quilòmetres ben bons.

Aproximadament la mateixa distància o una mica més recorren en Huckleberry Finn i en Jim, l'esclau de la senyora Watson que en Huck i en Tom Sawyer han ajudat a fugir. Ells viatgen Mississipi avall, des de Hannibal (Missouri) fins a la plantació Phelps, a la frontera entre Arkansas i l'estat de Mississipi. Aquí el mapa de l'Europa del segle XVII no em va servir de res, però ja vaig intuir que la distància que seguien els dos fugitius no tenia res a veure amb les passejades entre Calella i Palafrugell. Als llibres de la meva infància els herois anaven a peu. Més tard llegiria tots els grans caminadors, de Thoreau a Monod i de Fermor a Rawicz, però ja llavors el que m'interessava no era la reflexió sobre caminar sinó el fet

tell senyorial destrossen fins a fer-lo miques el principal tresor de la família: un *Evangelí de Bartomeu* publicat a Colònia el 1682 precisament pel mateix Willem Blaeu que va imprimir el meu mapa. Hugo dedica sis pàgines (més una il·lustració d'Émile Bayard a l'edició original) a descriure el llibre, els gravats i la massacre que en fan els nens. Dit això, que ningú no s'espanti: aquesta és l'única nota al peu en tot el llibre.

físic i concret d'anar a peu d'un lloc a l'altre. Pensar que si ets a Tarbes i vols anar a París no et cal agafar el tren ni l'avió sinó que pots penjar-te la motxilla a l'esquena i començar a caminar. I amb el cap inflat de camins vaig arribar als vint-i-cinc anys, i llavors sí que em vaig penjar la motxilla a l'esquena per anar a comprovar si tot això que explicaven Hugo, Dumas i Twain era possible.

Vaig sortir i vaig tornar.

I han tornat a passar quasi vint-i-cinc anys des d'aquella primera sortida.

Un matí, ara fa uns mesos, després d'uns dies en què em sentia trist i abatut, vaig escapar-me de la biblioteca on em refugiava i em vaig posar a caminar. Res del que havia de fer corria una pressa excessiva i aquell matí no valia la pena insistir-hi més. No vaig córrer cap a casa a posar rentadores i fer sofregits, com tants altres matins en què sé que no serveix de res quedar-se assegut davant d'una pàgina en blanc, sinó que vaig errar per la ciutat com solia fer sovint abans de tenir fills. Durant dues o tres hores vaig caminar sense rumb: amb prou feines prenia consciència, quan m'aturava, d'on m'havien dut les cames. Però llavors, quan un cert ritme de marxa s'havia apoderat de mi, vaig començar a enfilear cap a Collserola. Potser buscava fugir del soroll i dels cotxes; potser simplement volia esgotar-me amb l'ascensió perquè el cervell se'm calmes una mica.

A mesura que m'allunyava del centre de la ciutat vaig començar a sentir una joia que feia dies que m'esquivava. Vaig oblidar-me de l'angoixa que em perseguia des de feia un temps i vaig limitar-me a observar al meu voltant amb la

mirada neta mentre el vessant s'anava fent més i més pronunciat. Tot i que no recordo quants mesos fa d'aquell matí, sé que era un dimecres perquè vaig poder entrar als jardins del laberint d'Horta sense passar per caixa. Feia temps de l'última vegada, aquell matí d'hivern en què l'Eloi em va parlar del camí rere la tanca. Vaig entrar al parc esgotat per la caminada i per les últimes setmanes de neguit, i vaig deixar a mà dreta el camí que du al bosquet d'alzines per encadenar unes quantes rampes i unes quantes escalinates, recordo, com l'alpinista que mesura les últimes forces per arribar al cim sense preocupar-se per si podrà baixar-ne més tard. A la terrassa que sobrevola el laberint em vaig aturar una estona a observar la mitja dotzena de persones que passejaven pels passadissos de xiprers que la sequera havia apri-mat fins a fer-los quasi transparents. Després d'un matí caminant entre gent atrafegada pels carrers de la ciutat, els visitants del parc eren els primers amb qui em topava que no anaven enlloc, els primers que, com jo, passejaven ociosos amb la senzilla missió de buscar la sortida d'un laberint. Girant-me d'esquena a la balustrada on una parella de russos es feien fotos i petons, vaig creuar el petit canal d'aigües adormides i vaig enfilear l'escalinata que du al pavelló neoclàssic i al gran safareig on fins no fa gaire hi nedava una parella d'ànecs. Al fons hi havia la font de la nimfa Egèria, que jeu mig adormida en una gruta, i vaig asseure'm al seu costat, recolzant l'esquena a les parets que imiten la cova on Numa Pompili la visitava quan necessitava consell. Vaig tancar els ulls. Qui sap, potser Egèria també em podria aconsellar a mi.

Egèria era una de les nàiades, nimfes de les fonts que vivien en les profunditats del bosc i que rarament es deixaven veure pels humans. El geògraf Estrabó la situa als boscos de Nemi, als afores de Roma, on antigament hi havia un santuari dedicat a la deessa Diana. És probable que Estrabó no hagués visitat mai Nemi, perquè al cinquè llibre de la *Geografia* parla «d'un llac semblant a un mar envoltat d'un cercle ininterromput d'escarpades muntanyes molt elevades». En realitat, el llac fa poc més que l'estany de Banyoles i les escarpades muntanyes són dolços turons coberts de roures. Però al segle I a. C., en temps del geògraf grec, a Nemi hi regnava el sacerdot de Diana anomenat el Rei del Bosc i ningú no s'atrevia a acostar-s'hi. El càrrec només el podia ocupar un esclau, que exercia de rei fins que un altre esclau aconseguia matar-lo i ocupar el seu lloc. Naturalment, la vida del Rei del Bosc solia ser molt curta, perquè centenars d'esclaus somiaven a clavar-li un ganivet o esclafar-li el cap amb una pedra per proclamar-se reis al seu lloc i alliberar-se d'una vida duríssima i sense esperança, encara que la nova situació fos breu i calgués defensar-la amb ungles i dents cada dia i cada nit de la resta de la seva existència.

Sis segles abans d'Estrabó, en temps de Ròmul i Rem, Nemi havia estat un lloc més tranquil. Numa Pompili, un sabí que havia nascut el mateix dia que els bessons havien fundat Roma, solia anar-hi a passejar, sobretot després de la mort de la seva primera esposa. Allà va conèixer Egèria. Sembla que la de Numa i Egèria va ser una relació entre iguals, molt allunyada de les violacions, enganys i metamorfosis desesperades a què ens tenen habituats els mitògrafs de l'Antiguitat. Egèria, que com a nimfa participava de la divinitat, va instruir el seu amant en la saviesa dels déus, cosa que va engrandir el prestigi del sabí entre els seus conciutadans.

dans. A la mort de Ròmul, els habitants de Roma van proclamar Numa rei en contra de la seva voluntat, i Titus Livi diu que va regnar quaranta-tres llargs anys i que va convertir Roma en una ciutat de pau. Una pau que va durar poc, perquè els seus successors van preferir seguir l'exemple del cruel Ròmul i van tornar als saquejos, les guerres i les annexions dels pobles veïns. De fet, Dionís d'Halicarnàs assegura que Numa Pompili fou l'únic rei de Roma que no va fer mai cap campanya militar.

Aquest rei extraordinari, que no feia la guerra als veïns, no ambicionava el poder i no violava les noies que sorprenia banyant-se enmig del bosc, és qui va dotar Roma de les primeres lleis i, més important encara, qui va induir els romans a venerar els codis legals i respectar-los per sobre les pròpies vides, una tradició en el dret romà que en certs ambients legislatius perdura encara avui.

Tots els autors antics que parlen de Numa coincideixen a dir que va ser Egèria, la nimfa del bosc, qui va dictar aquestes lleis (i un munt de preceptes religiosos) al rei de Roma. Quan Numa no podia més i necessitava fugir del contacte humà, com m'havia passat a mi aquell matí, corria a la gruta d'Egèria a buscar-hi consell i repòs. Ja entre els grecs les fonts tenien virtuts profètiques i les nàiades destacaven entre la resta de criatures del bosc per la seva saviesa.

Les nimfes viuen per sempre, però els homes es fan vells. En moltes representacions artístiques del mite, com la del pintor madrileny Ulpiano Checa que es pot veure al Prado, un Numa ancià copia amb dificultat les paraules dictades per una Egèria per a qui no passa el temps i que conserva encara l'aspecte d'una noia jove. Ovidi explica que quan finalment Numa va morir, els romans el van plorar amargament. Però que va ser la nimfa, a qui el rei havia convertit en

la seva esposa, qui més va patir la separació. Arrossegant els peus, va abandonar la ciutat i es va refugiar al cor del bosc, on els seus gemecs i lamentacions destorbaven el culte a la deessa Diana. Les nimfes del bosc i del llac van provar de consolar-la, però el plor no s'aturava i durant setmanes i mesos la nàiade va seguir lamentant-se nit i dia. Llavors Diana, commoguda per l'amor que Egèria sentia per un simple mortal, s'apiadà d'ella i la convertí en una font d'aigua gelada que encara avui vessa les aigües al llac Nemi. La història del seu dolor inconsolable es pot llegir al llibre XV de *Les metamorfosis*, que curiosament és el capítol que recull les històries que Ovidi considera verídiques i acreditades, com les de Cèsar, August i Pitàgores.

Les estàtues d'Egèria abunden a les fonts i els estanys dels jardins europeus des de l'època de Pacello da Mercogliano i els grans paisatgistes del Renaixement italià. Fins i tot en aquells jardins que els reis manaven construir per engrandir la pròpia glòria tot fent que els visitants se sentissin petits i insignificants, sempre hi ha racons ombrívols amb fonts sovint presidits per una estàtua de la nàiade de Nemi. Allunyant-se de les avingudes de grava i dels parterres assolellats de gespa, el caminant cansat hi troba un banc on seure i reposar fent companyia a Egèria durant una estona. I segur que els visitants més atents han pogut traduir, del murmur de les fonts, algunes de les sàvies paraules de la nimfa, tot i que en general quan es desperten del somieig induït pel cansament i la remor de l'aigua les han oblidades.

Esculpid a sense gaire traça, l'Egèria del Laberint d'Horta jeu amb el cap recolzat sobre el palmell de la mà. Està reco-

berta per una túnica malgirbada que segurament devia ser una imposició púdica dels Desvalls, propietaris de la finca a principis del XIX i grans llepaculs monàrquics que colleccionaven visites reials als seus jardins. Però tot i la matusseria de l'escultor, n'hi ha prou amb el murmuri de l'aigua de la font per convertir la tosca gruta en un dels racons més agradables del jardí. «Pètals d'Oceà, les fonts», canta Píndar en l'únic fragment conservat d'una de les seves odes. I aquest pètal, format per les llàgrimes d'Egèria que brollen del vessant oriental de Collserola que, com un balcó, penja sobre els barris alts de Barcelona, aboca les aigües a l'estanyol del pavelló romàntic, que a la vegada s'escola per sota la ciutat fins al mar que es veu al fons, tornant a l'Oceà d'on van sortir.

Una altra casualitat, com la de Blau i Hugo: aquell matí duia a la motxilla un exemplar de *Les metamorfosis* per escriure un article sobre mitologia clàssica per a una revista infantil i vaig buscar-hi la història de la nimfa i el rei, però els versos d'Ovidi em van deixar molt fred. Les casualitats no sempre són felices. Tot i això, la lectura del mite em va evocar un llibret d'Elisée Reclus que en parla, i em va fer recordar el lloc on el vaig llegir per primera vegada i el moment en què ho vaig fer. Perquè sovint, d'un text ens queda gravat a la memòria no tant el contingut com el lloc on el vam llegir: aquells coixins plens d'humitat sobre el terra de suro del menjador de casa el pare mentre llegia *El capità Fracasse*, l'aula buida de l'escola un dimarts a la tarda (quants dimarts castigat a no poder sortir fins a les set!) on vaig conèixer els dos herois de *La fletxa negra*, el banc gelat del parc de darrere l'institut on em vaig acabar l'últim capítol d'*El baró rampant* minuts abans d'entrar a classe. En aquest llibret de Reclus hi apareixen Egèria i Numa, i del passatge sobre la nimfa en recordo perfectament el moment en què vaig llegir-me'l:

un matí de finals d'estiu, recolzat sota un castanyer d'Índia a la serra dels Abruços, als Apenins italians. Tot i que encara era mitjan setembre, el castanyer i jo érem prou amunt perquè el fred de la matinada ens omplís de mandra i em costés molt sortir del sac de dormir i posar-me en marxa. Havia passat la nit al ras a la muntanya, protegit per la frondosa capçada del castanyer, i vaig aprofitar la primera claror del dia per mandrejar una mica tot llegint dins del sac. No tinc molt clar per què el record d'aquell arbre, que encara avui puc veure amb nitidesa, va quedar tan associat a les primeres pàgines d'*Histoire d'un ruisseau*, el llibre de Reclus que narra la formació d'un riu des que l'aigua brolla de la roca fins que arriba a l'oceà i que havia descobert per casualitat, com es troben els llibres quan ets lluny de casa. Potser perquè aquell dia havia passat més set del compte i havia somiat en fonts com la d'Egèria, i descobrir-ne la història en aquell llibret d'un autor fins llavors desconegut va fer que el meu cap classifiqués aquell record al calaix «supervivència», que segurament té alguna mena de prioritat en la jerarquització de la memòria. En qualsevol cas, el record d'aquella lectura sota el castanyer i el murmuri de la font d'Egèria del Laberint d'Horta se'm van posar a ressonar com un harmònic dins del cap, com dos sons que es troben i es reconeixen entre tants altres. Vaig entaforar el volum d'Ovidi a la motxilla i d'un salt vaig baixar el primer tram d'escalas donant l'esquena a la nimfa que m'havia xiuxiuejat a l'orella unes paraules que no havia entès però que m'havien despertat les ganes de tornar-les a sentir. Al cap d'una hora era a casa, estirat al sofà, rellegint els llibres que m'havien dut a la muntanya vint-i-cinc anys enrere i que feia temps que estaven oblidats en un prestatge. Perquè tot i que durant anys havia llegit i rellegit qualsevol llibre que parlés de muntanyes, de boscos, de ca-

minar i de viure només amb allò que hi cap en una motxilla lleugera, ara feia temps que els havia abandonat.

Durant els anys en què he abandonat la muntanya m'he convertit en col·leccionista de llibres de jardins. Ho he llegit tot: memòries de jardiners, manuals sobre paisatgisme i història de l'art, tractats botànics, filosofia hortícola, reculls d'articles de jardineria... Els llibres de jardins han anat substituint a poc a poc els llibres de muntanya al mateix ritme que les meves travesses salvatges han anat derivant cap als dòcils passejos pels parcs de la ciutat. Quan viatjo, ja no sento la crida de les muntanyes que veig a l'horitzó de la manera en què Edmund Hillary va saber resumir-la en una sola frase («Perquè són allà»), sinó que busco jardins botànics i els dedico matins sencers. A Kew Gardens, al Real Jardín Botánico madrileny, a l'Orto Botanico di Napoli, al Carlos Thays de Buenos Aires, al Botanischer Garten de Berlín o als Jardins des Plantes de París, Lió i Montpeller hi he passat les hores més dolces dels meus últims viatges. Dels vuit mesos que vaig viure a Istanbul, un terç del temps el devia passar en els mil i un jardins projectats per sultans, padixàs, beis, efendis i baixàs on els habitants de la sorollosa ciutat actual es refugien del trànsit suïcida. Ha estat una substitució inconscient i progressiva, que no he percebut fins que les piles de llibres de jardins han arribat més amunt que les de llibres de muntanyes, que fa temps que acumulen pols i ja no visito gaire. Només en els jardins i en les biblioteques trobo el repòs que necessito (i deixo les lectures freudianes per un altre dia).

